

УДК 658.147.2

Ужва А.М., к.е.н., доцент,

Нікітіна Я.В.

Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського

ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розкрито економічну сутність поняття «власний капітал». Розглянуто класифікаційні ознаки структуризації власного капіталу та відображено зміст статей звіту про власний капітал.

Ключові слова: власний капітал, капітал у дооцінках, додатковий капітал, резервний капітал, неоплачений капітал.

Uzhva A., Nikitina Ya.

PROCEDURE FOR THE FORMATION OF EQUITY IN THE FINANCIAL STATEMENTS

In the article the economic substance of equity «own capital». The classification signs of own capital are considered reflected modern look to it.

Key words: Own capital, capital revaluation, additional capital, capital reserve, unpaid capital.

Ужва А.М., Никитина Я.В.

ПОРЯДОК ФОРМИРОВАНИЯ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА В ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье раскрыта экономическая сущность понятия «собственный капитал». Рассмотрены классификационные признаки структуризации собственного капитала и отражено содержание статей отчета о собственном капитале.

Ключевые слова: собственный капитал, капитал в оценке, добавочный капитал, резервный капитал, неоплаченный капитал.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах сьогодення постає питання вирішення проблем управління власним капіталом як основним джерелом, що сприяє ефективній діяльності та підвищенню конкурентних переваг підприємства. Власний капітал виступає не тільки основною створення, функціонування та розвитку

Ужва А.М., Нікітіна Я.В.

підприємства, але й фактором його фінансової стійкості. Наявність власного капіталу можна визначити за звітом про фінансовий стан, наприклад можна розрахувати такі коефіцієнти, як: коефіцієнт оборотності власного капіталу, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, але якщо необхідна більш детальна інформація щодо змін, які відбулися у власному капіталі та їх причини, тоді беруться до уваги показники звіту про власний капітал.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблем. Економічна сутність капіталу в цілому та власного капіталу зокрема вивчали і вивчають багато зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема такі як В.В. Бланк, К. Маркс, А. Сміт, Д. Рікардо, Ф.Ф. Бутинец, В.В. Сопко, С.Ф. Голов, Г.Г. Кірейцев, В.М. Івахненко, Г. Андрощук, О.Б. Бутнік-Сіверський, С.М. Ілляшенко, В. Зінов, С. Кокізиук, І.Й. Яремко та інші. Проте, існує ряд невирішених суперечностей як методики формування власного капіталу, так і доцільності застосування інтелектуального капіталу на підприємствах.

Цілі статті. Визначення економічної сутності та структури власного капіталу в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.02.2013 р. за № 336/22868 регламентує нову форму Звіту про власний капітал. Ця форма Звіту не зазнала значних змін, лише була відкоригована відповідно до змін у Звіті про фінансовий стан та Звіті про сукупні доходи. Статутний і пайовий капітали відтепер відображаються разом як зареєстрований капітал. Крім цього, зміни відбулися стосовно визначення додаткового капіталу. Якщо раніше у Звіті про власний капітал окремо відображався додатково вкладений та інший додатковий капітал, то нова форма Звіту розділяє капітал у дооцінках і додатковий капітал. Метою складання Звіту про власний капітал є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

У графах Звіту про власний капітал, у яких зазначаються складові власного капіталу, фахівці підприємства наводять лише ті з них, які зазначені у Звіті про фінансовий стан. У Консолідованому звіті про власний капітал також наводиться інформація про зміни у власному капіталі в розрізі неконтрольованої частки.

Для забезпечення порівняльного аналізу інформації до річного звіту та Звіту про власний капітал підприємства додають Звіт про власний капітал за попередній рік.

Відповідно до НП(С)ПО 1 власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [4]. Власний капітал є основою фінансово-економічної бази підприємства, яка використовується для організації власної безперервної та стабільної фінансової діяльності.

Відмітимо, що величина власного капіталу найкраще характеризує результативність підприємства, а саме можна оцінити ефективність діяльності підприємства, успішної рентабельної роботи, його високої конкурентоспроможності на ринку і фінансової стійкості. Для кредиторів власний капітал є показником відповідальності і стабільності підприємства. Чим більший власний капітал і менша кредиторська заборгованість, тим кращі стосунки у підприємства з різними юридичними і фізичними особами.

Таким чином, джерелами власного капіталу в «новому» Звіті про власний капітал є:

- Зареєстрований капітал (графа 3).
- Капітал у дооцінках (графа 4).
- Додатковий капітал (графа 5).
- Резервний капітал (графа 6).
- Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) (графа 7).
- Неоплачений капітал (графа 8).
- Вилучений капітал (графа 9).

Зареєстрований (пайовий) капітал призначено для обліку та узагальнення інформації про стан і рух статутного й іншого зареєстрованого капіталу, пайового капіталу підприємства відповідно до законодавства і установчих документів, а також внесків до оголошеного, але ще не зареєстрованого статутного капіталу [3]. Зареєстрований капітал – це юридично оформлена, офіційно об'явлена і належним чином зареєстрована частина внесків власників до капіталу підприємства, включає:

1. Статутний капітал – зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства. Він передбачає забезпечення фінансування і забезпечення ліквідності та є базою для нарахування дивідендів. Отже, він повинен бути направлений на реалізацію інвестиційних проєктів, поліпшення ліквідності та платоспроможності, модернізації чи розширення виробництва, оптимізації дивідендної політики тощо.

Законом України «Про господарські товариства» встановлено мінімальний розмір статутного капіталу різних видів товариств [1]. Рішення про його збільшення або зменшення мають бути зареєстровані у Державному реєстрі господарських одиниць і відповідати за вартістю даним фінансової звітності і балансу. Тобто фіксується у балансі та сума капіталу в межах якої засновники несуть матеріальну відповідальність перед кредиторами.

2. Пайовий капітал – сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарської діяльності. Це внески членів споживчого товариства, колективного сільськогосподарського підприємства, житлово-будівельного кооперативу, кредитної спілки та інших підприємств, що передбачені установчими документами. Також для збільшення власного капіталу пайовики можуть здійснювати на добровільних засадах додаткові внески.

З 2013 р. введена в дію стаття звіту про фінансовий стан «Капітал у дооцінках», в якій відображається інформація про дооцінку (уцінку) необоротних активів і фінансових інструментів, які відповідно за НП(С)БО 1 відображаються у складі власного капіталу, але розкриватимуться не у звіті про власний капітал, як раніше, а у звіті про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) ф. 2. Залишок на цьому рахунку зменшується у разі уцінки та вибуття зазначених активів, зменшення їх корисності тощо. Такі суми дооцінки основних засобів і нематеріальних активів відносяться до нерозподіленого прибутку.

Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів – це інформація про зміну балансової вартості об'єкта хеджування при значенні коефіцієнта ефективності хеджування грошових коштів у межах, визначених НП(С)БО. Такі суми будуть віднесені до первісної вартості фінансових інвестицій чи фінансових зобов'язань або до складу інших доходів (витрат). Інформація про дооцінки (уцінки) основних засобів, нематеріальних активів буде відображатися у звіті про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) у другому розділі «Сукупний дохід».

У статті «Додатковий капітал» відображається емісійний дохід, вартість безкоштовно отриманих необоротних активів, сума капіталу, який вкладено засновниками понад статутний капітал, накопичені курсові різниці, які відповідно до НП(С)БО відображаються у складі власного капіталу. Додатковий капітал можна використовувати на покриття балансових збитків (за умови, що для цього використані всі

інші джерела); на збільшення статутного капіталу; на покриття різниці між фактичною собівартістю вилученого капіталу, який анулюють, та його номіналом.

Підприємство за необхідністю може створювати резервний капітал, це сума резервів, створених підприємством відповідно до законодавства або статутних документів.

Резервний капітал спрямовують на покриття непередбачених витрат у випадку недостатнього прибутку чи збитків, на сплату боргів підприємства в разі його ліквідації. Залишок невикористаних коштів резервного капіталу переходить на наступний календарний рік.

Останнім часом значна увага приділяється питанню мобілізації ресурсів на основі залучення інвестицій в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою. Тобто, корпоративне право – це право власності на статутний капітал юридичної особи або його частку (пай), включаючи права на управління, отримання відповідної частки прибутку такої юридичної особи, а також активів, у разі їх ліквідації відповідно до чинного законодавства.

Отже, головною ознакою зареєстрованого капіталу та додаткового капіталу є наявність реальних активів, які передані підприємству в обмін на корпоративні права, на можливість брати участь в управлінні, розподілі прибутків та майна підприємства. Тобто, це дасть можливість зберегти власний капітал від фіктивного збільшення активів, штучного збільшення дебіторської заборгованості тощо. При збільшенні статутного капіталу на такій основі не потрібна ні застава майна, ні гарантії третіх осіб, а ресурси будуть приносити користь на протязі багатьох років. Особливо важливим є врахування мети таких вкладень, строків вкладання і використання таких ресурсів, визначення і формування резервів підприємства тощо.

У системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності використовують і коригуючі показники, які дають можливість вирішити певні протиріччя. Ці показники відображають рух власного капіталу в процесі його формування та управління ним. На підприємстві виникають ситуації, коли викуповуються у власників акції власної емісії або їх частки з метою їх подальшого перепродажу або анулювання. Така інформація міститься у статті «Вилучений капітал» і за цією позицією відображається фактична собівартість відповідних корпоративних прав. Неоплачений капітал показує заборгованість власників (учасників) за внесками до статутного капіталу.

При визначенні підсумку звіту про фінансовий стан по розділу

«Власний капітал» вираховується збиток, неоплачений капітал і вилучений капітал. Вчасно не внесені активи або вилучені з підприємства зменшують розмір статутного капіталу, тому неоплачений і вилучений капітал вираховується при визначенні підсумку власного капіталу. Розширена інформація щодо наведених видів капіталу наведена у звіті про власний капітал.

Докладний порядок заповнення кожного рядка форми №4 «Звіт про власний капітал» встановлено у розділі 5 «Зміст статей Звіту про власний капітал» Методичних рекомендацій, затверджених наказом Міністерством фінансів України від 28.03.2013 р. №433 [2].

У статтях «Залишок на початок року» та «Залишок на кінець року» відображають суми власного капіталу на початок (не скоригований залишок) і кінець року.

У статтях «Зміна облікової політики», «Виправлення помилок» та «Інші зміни» відображаються суми коригувань, передбачених Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 28 травня 1999 року №137.

У статті «Скоригований залишок на початок року» відображається залишок власного капіталу на початок звітного року після внесення відповідних коригувань. Водночас, за цією статтею, варто перевірити правильність відображення залишку власного капіталу на початок звітного року після внесення усіх коригувань за кожною графою

У статті «Чистий прибуток (збиток) за звітний період» відображається сума чистого прибутку (збитку) зі звіту про фінансові результати.

У статті «Інший сукупний дохід за звітний період» відображається сума іншого сукупного доходу за звітний період зі Звіту про фінансові результати. Водночас, якщо інформація про складові іншого сукупного доходу відповідає критеріям суттєвості, така інформація може наводитись у додаткових статтях. Тут, зокрема, може наводитись інформація про дооцінку (уцінку) необоротних активів тощо.

У статтях розділу «Розподіл прибутку» наводиться сума виплат власникам (дивіденди), дані про спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу та відрахування до резервного капіталу. Разом із тим суб'єкти державного (комунального) сектору економіки в додаткових статтях наводять інформацію про суму чистого прибутку, що має бути сплачена до бюджету відповідно до законодавства, дані

про спрямування прибутку до спеціальних (цільових) фондів, та на матеріальне заохочення

У статтях розділу «Внески учасників» наводяться дані про внески до зареєстрованого капіталу підприємства та погашення заборгованості з капіталу (зміни неоплаченого капіталу в результаті збільшення або зменшення дебіторської заборгованості учасників за внесками до зареєстрованого капіталу підприємства).

У статтях розділу «Вилучення капіталу» наводяться дані про зменшення власного капіталу підприємства внаслідок викупу акцій (часток) власної емісії, перепродаж чи анулювання викуплених акцій (часток), вилучення частки в капіталі, зменшення номінальної вартості акцій, або інші зміни в капіталі, зокрема придбання (продаж) неконтрольованої частки в дочірньому підприємстві.

У статті «Разом змін у капіталі» наводиться підсумок змін у складі власного капіталу за звітний період, що визначається як сума всіх змін.

Висновки. Таким чином, що підприємства повинні чітко визначати цілі, порядок та умови збільшення (зменшення) власного капіталу, порядок формування резервного капіталу, порядок формування та використання додаткового капіталу, методику здійснення реінвестицій у корпоративні права, чітко визначати порядок оподаткування операцій, які пов'язані із збільшенням (зменшенням) статутного капіталу тощо.

1. Закону України «Про господарські товариства» від 19 . 09.1991р. №1576–XII, із змінами від 18.04.2013, внесеними згідно із Законом № 221-VII.
2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджено наказом Міністерства фінансів України 08 березня 2013 р. № 433.
3. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження змін до деяких нормативно правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 27.06.2013 № 627.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.02.2013 р. за № 336/22868.